

UV RAPPORT 2014:50

ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING

Stadsodling i Norrköpings södra utkant

Östergötland

Norrköpings stad och kommun

Fastigheten Klockan 1

RAÄ 96

Dnr 3.1.1-03643-2013

Katarina Sköld

UV RAPPORT 2014:50
ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING

Stadsodling i Norrköpings södra utkant

Östergötland
Norrköpings stad och kommun
Fastigheten Klockan 1
RAÄ 96

Dnr 3.1.1-03643-2013

Katarina Sköld

Riksantikvarieämbetet
Arkeologiska uppdragsverksamheten (UV Öst)
Roxengatan 7
582 73 Linköping
Tel 010-480 80 00
Fax 010-480 81 73

e-post uvost@raa.se
e-post fornamn.efternamn@raa.se
www.arkeologiuv.se

© 2014 Riksantikvarieämbetet
UV Rapport 2014:50

Kartor ur allmänt kartmaterial, ©Lantmäteriet Gävle 2012. Medgivande I 2012/0744.

Grafisk form Britt Lundberg
Kartografi Lars Östlin
Foto Karin Lindeblad
Tryck/utskrift Elanders Sverige AB, 2014

Omslagsbild Översikt över parkeringen som utgör förundersökningsområdet i kvarteret Klockan. Byggnaden till höger i bild är Gymnastikhuset. Foto Karin Lindeblad, UV Öst.

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	7
Kulturmiljö	7
Kvarteret Klockan 1	8
Tidigare arkeologiska undersökningar i närområdet	9
Syfte och frågeställningar inför förundersökningen	10
Metod och genomförande	11
Resultat	13
Schakt 200	13
Schakt 243	14
Schakt 352	15
Schakt 402	16
Fynd	17
Analys	17
Makrofossilanalys	17
Vedartsbestämning och ¹⁴ C-analys	18
Åtgärdsförslag	19
Referenser	20
Litteratur	20
Övriga referenser	21
Administrativa uppgifter	21
Bilaga 1. Makroskopisk analys	22
Bilaga 2. Fyndlista	25
Bilaga 3. Vedartsanalys	26

Fig 1. Karta över Östergötland med platsen för förundersökningen markerad.

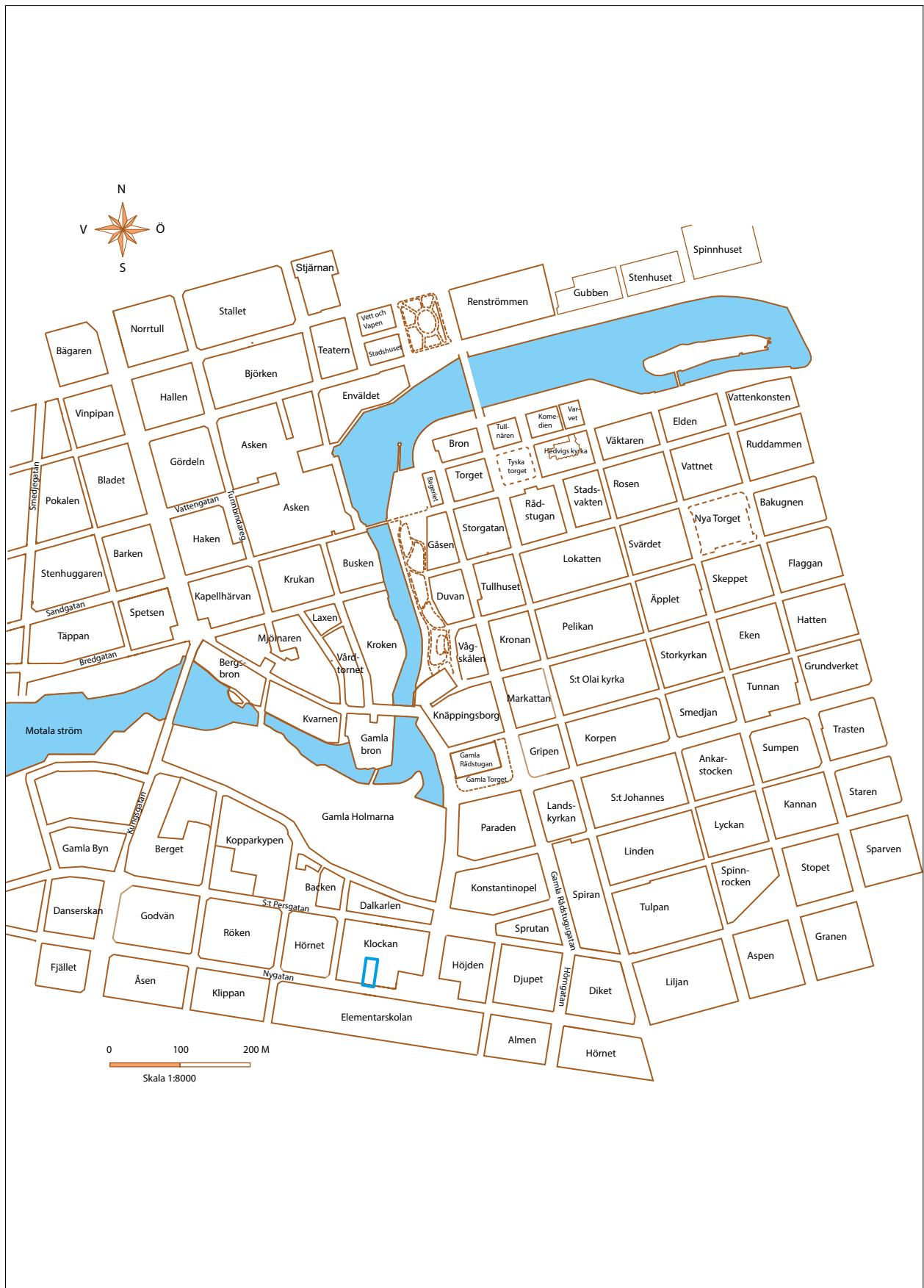

Fig 2. Stadskarta över Norrköpings södra delar med undersökningsområdet markerat. Skala 1:8000.

Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska uppdragsverksamheten, UV, är en uppdragsfinansierad del av Riksantikvarieämbetet som i huvudsak genomför arkeologiska undersökningar efter beslut enligt Lag (SFS 1988:950) om kulturminnen m m. Uppdragsverksamheten utför även konsultuppdrag i form av utredningar, kulturmiljöanalyser och planeringsunderlag. Den arkeologiska uppdragsverksamheten har ingen myndighetsfunktion.

Arkeologisk förundersökning

Stadsodling i Norrköpings södra utkant

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet, UV Öst, genomförde under perioden 12-20 december 2013 en arkeologisk förundersökning inom kvarteret Klockan 1 i Norrköping. Förundersökningen utfördes på grund av att Hyresbostäder i Norrköping AB planerar ny bostadsbebyggelse i området. Det aktuella förundersökningsområdet var cirka 700 m² stort och ligger i den södra utkanten av det historiskt kända bebyggelseområdet i Norrköping (RAÄ 96). Vid förundersökningen grävdes fyra schakt, vars yta sammanlagt uppgick till 127 m².

Resultaten från denna förundersökning visar att den södra delen av undersökningsområdet är skadad av avschaktningar och ledningsdragningar och att endast fragment av odlingslager finns bevarade. I den norra delen finns bevarade odlingslager. Det makrofossila materialet indikerar trädgårdsodlingar. Det fanns också bostadsnära aktivitetsytor som lager med spår efter metallhantverk, möjligen smide, från 1600-talet och framåt. I den norra delen fanns också en kant där den ursprungliga markytan sluttar brant norrut. Branten har allteftersom planats ut, fyllts upp och terrasserats i olika omgångar. Vi uppskattar att det finns bevarade kulturlager inom ett cirka 300 m² stort område, med en tjocklek på upp till 1,80 meter.

Keramikmaterialet kan generellt dateras till 1600–1700-tal och till viss del upp i 1800-talet. Tyngdpunkten verkar ligga i 1700-tal och tidigt 1800-tal. ¹⁴C-dateringen av en kolbit från ett lager som föregick odlingen kan, tillsammans med fynddateringen och stratigrafin, troligen föras ner till mitten av 1600-talet. I ett sådant scenario kan man tänka sig att lagret representerar spår efter omdaning av staden till rutnätsstad efter branden år 1655.

Om området ska exploateras föreslår vi en slutundersökning av undersökningsområdets norra del, där det understa kultur-/odlingslagret, som grovt kan dateras till 1600- och 1700-talen, prioriteras. Resultatet från denna förundersökning ska ligga till grund för beräkning av kostnader för en eventuell särskild arkeologisk undersökning, samt ligga till grund för länsstyrelsens vidare bedömning i ärendet.

Ansökan om tillstånd enligt Lag (1988:950) om kulturminnen m m ställs till länsstyrelsen, som beslutar i ärendet.

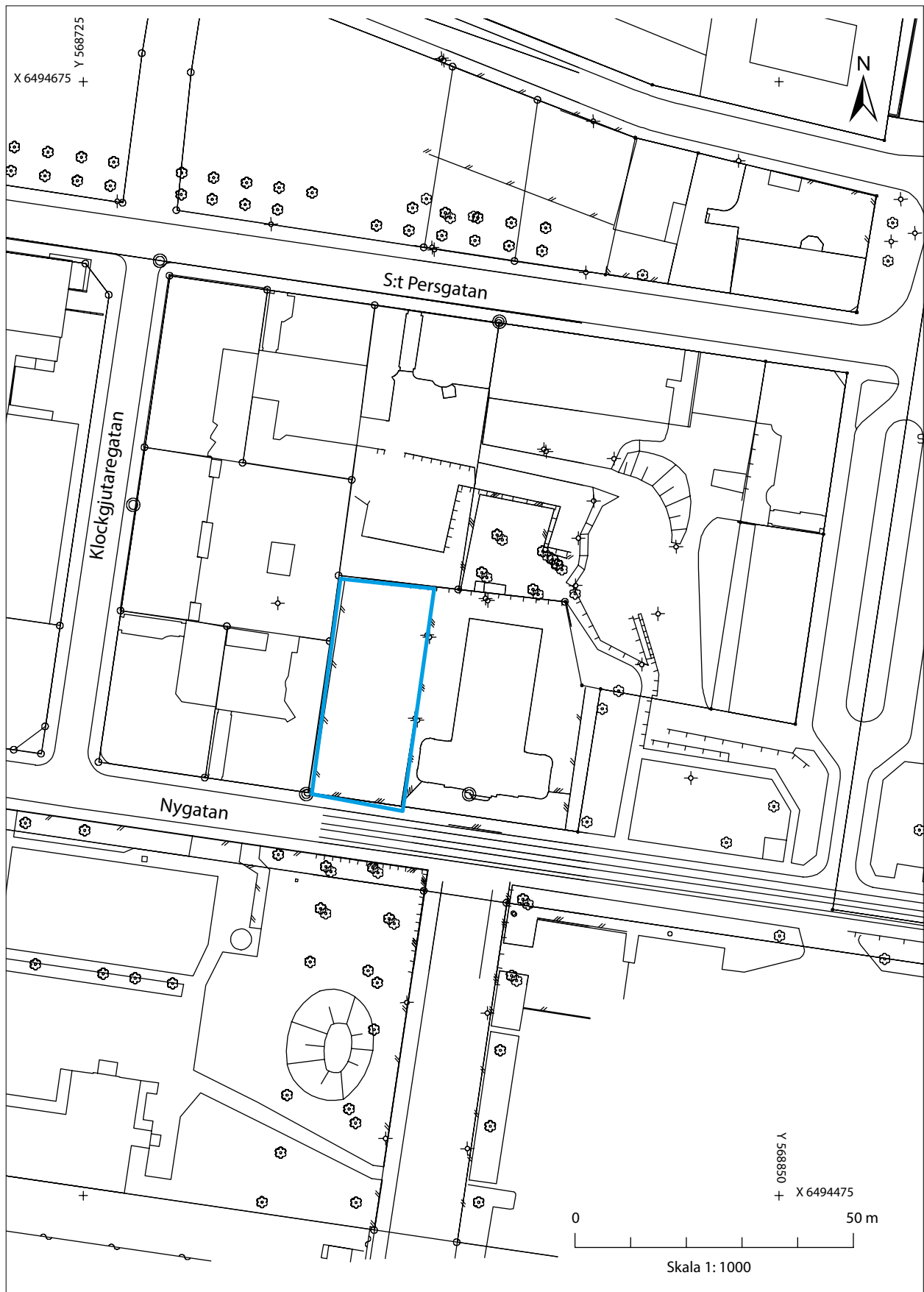

Fig 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet med de berörda gatunamnen markerade. Skala 1:1000.

Bakgrund

Det aktuella förundersökningsområdet i kvarteret Klockan 1, ligger i den södra utkanten av den lagskyddade fornlämningen RAÄ 96, Norrköpings stadslager, och utgjorde tidigare en västlig del av tomten 12 i kvarteret Klockan. Marknivån ligger i dag cirka nio meter högre än Motala ström. Området räknades i äldre tid till sydöstligaste delen av Bergskvarteret. Kvarteret omgärdas i norr av S:t Persgatan, i väster av Klockgjutaregatan, i öster av Dalsgatan och i söder av Nygatan. Den senare gatan är yngst och lades först ut på 1800-talet.

Den aktuella detaljplanen över området omfattar en yta som är cirka 2300 m² stor. Den östra delen av området är idag bebyggt med det så kallade Gymnastikhuset, vilket uppfördes år 1868 och berörs inte av den kommande exploateringen. Av den anledningen har den delen inte förundersökts. Det aktuella området som kom att förundersökas var således cirka 700 m² stort (fig 2).

Kulturmiljö

Norrköping fungerade som centralort redan före själva stadsetableringen på 1300-talet, under såväl förhistorisk tid som medeltidens första århundraden (Lindeblad 2008). En förklaring till detta är det topografiskt gynnsamma läget, vid de sista fallen i Motala ström och längst inne i en av Östersjöns djupaste vikar. Läget var både gynnsamt och strategiskt för kontakter av både kortare och långväga förbindelser, både inåt land och utåt Östersjön.

Redan under förhistorisk tid spelade Strömmen en viktig roll för Norrköping, vilket de omfattande bronsålderslämningarna som påträffats vid bland annat Pryssgårdens och Himmelstalund visar. Även flera av järnålderns viktiga platser är lokaliserade i relation till Strömmen, till exempel den vikingatida kultplatsen vid Borg och den samtida handels- och hantverksplatsen Herrebro (Nilsson 2005, Lindeblad 2008).

Kungamakten och aristokratin hade med anledning av fisket och kvarnarna ett intresse för orten och det är möjligt att det legat en kunglig medeltida borg i Norrköping. Under andra halvan av medeltiden fanns åtminstone två kyrkor (Broberg 1984:14f, 55, Lindeblad 2008:34f). Senare tids arkeologiska undersökningar i bland annat kvarteren Konstantinopel (Karlsson m fl 2006:7), Gamla Rådstugan (Carlsson 2012:19, 2f) och Mjölaren (Jonsson & Larsson, under bearbetning) har påvisat bebyggelse och aktiviteter daterade från 1000-tal och framåt, vilka åskådliggör den tidiga urbaniseringsprocessen. Trots ortens centrala karaktär är det framförallt en plats präglad av jordbruk, fiske och kvarndrift med handel som möter oss såväl i de arkeologiska som skriftliga källmaterialen (Lindgren-Hertz 2001, Lindgren-Hertz 2002, Lindeblad 2008).

Vid mitten av 1500-talet inleds ett nytt skede i stadens utveckling. Utvecklingen av järnhanteringen i Östergötlands bergslag under efterreformatorisk tid och stormaktstid medförde att Norrköping kom att få stor betydelse som utskeppningshamn. I och med detta och den intensifierade industriella och hantverksmässiga utvecklingen i staden från 1580-talet expanderade Norrköping kraftigt. Den intensiva utvecklingen i Norrköping medförde nya arbetstillfällen och stadens befolkning tredubblades mellan åren 1567 och 1618 (Hedvall 2013, Helmfrid 1965). Strömmens lopp lades om, nya områden togs i bruk för nya stadsgårdar och nya gator byggdes, vilket vi kan se i det arkeologiska materialet bland annat i Bergs- och Strandkvarteren (Karlsson & Tagesson 2003:12ff; Carlsson & Runer 2012).

År 1655 brann stora delar av staden (Helmfrid 1971:702). Efter branden, som orsakade stor ödeläggelse, genomfördes en helt ny stadsplan som påbörjats före branden. Den nya stadsplanen präglades av fyrkantiga kvarter och raka gator, allt enligt renässansens stilideal (Ahlberg 2005:208ff).

År 1719 förstördes hela staden återigen i samband med ryska truppers plundringar och bränder vilket följdes av en långsam återuppbyggnad (Broberg 1984:8ff; Helmfrid 1971). Under 1700-talet tog så småningom industrialiseringen fart som medförde en ny grupp av stadsbor – arbetarna. Industrialiseringen måste ha medfört en förändring av stadens gestaltning med industrierna men även den nya befolkningsgruppens stadsgårdar (Hedvall 2013:6).

Kvarteret Klockan 1

Det aktuella området, som nu förundersökts ligger inom den södra delen av kvarteret Klockan, ett kvarter som låg i stadens södra utkant, vid tullstaketet. På 1640 års karta förefaller den södra delen av kvarteret, det vill säga den nu aktuella området Klockan 1, ligga utanför kvartersutlagt område (fig 4). Området ligger på en höjdsträckning och är idag hela nio meter över Motala ström och kvarteret Dalkarlen.

Resultatet från Magnus Stibéus genomgång av kart- och arkivmaterial (Stibéus 2011) har visat att kvarteret Klockan åtminstone från år 1720 fram till början av 1800-talet dominerades av verksamheter som hade anknytning till kopparhantverk och Mässingsbruket. I början av 1700-talet var det nästan uteslutande kopparhantverk i kvarteret. Under loppet av 1800-talet skedde en social förändring inom kvarteret och metallhantverket avtog successivt.

Tomten 12, som nuvarande Klockan 1 utgör en del av, drabbades av den förödande stadsbranden 1719, och det är också möjligt att bränderna några år tidigare samt branden år 1655 drabbade tomten. Enligt 1640 års karta ligger norra delen av kvarteret Klockan inom kvartersmark år 1640 och södra delen av tomten 12 (Klockan 1) hamnar utanför kvartersmark (fig 4). Det är möjligt att detta område inlemmas i kvarteret efter cirka 1655, det vill säga efter stadsbranden. Med tanke på kvarteret Klockans starka anknytning till kopparhantverk i början av 1700-talet är det troligt att denna verksamhet funnits redan under 1600-talet i kvarteret (jfr det närbelägna kvarteret Dalkarlen).

Enligt en karta från 1719 (LSA D75-1:9) begränsades Klockan 1 av en liten gråstensmur vilken övergick i stadens plank som fortsatte österut. Området söder om kvarteret Klockan utgjordes av stadens jordar.

År 1728 (fig 5) ägdes tomten av Madame Dionysia Wetterberg, änkan till bruksägaren Peter Wetterberg, som bland annat innehade kopparhamrarna i staden. Hon bodde troligen inte just på denna tomt och ägde dessutom flera andra tomter i staden, flera av dem låg i Bergskvarteret och en i kvarteret Nordan. Det finns mycket som tyder på att tomten Klockan saknat omfattande bebyggelse på 1700-talet. Ägoförteckningen till 1728 års karta anger att den är åker. Intressant i sammanhanget är också att pipbruket Stjernen hade nära kopplingar till tomten 12 i kvarteret Klockan under 1700-talets slut.

Under loppet av 1800-talet skedde en social förändring inom kvarteret. Metallhantverket avtog succesivt. Tomten 12 saknas i husförhörlängden från perioden vilket skulle

Fig 4. Detalj ur 1640 års karta (LSA D75-1:4). Undersökningsområdet låg utanför stadens gräns. Skala 1:4000.

kunna tolkas som att den var obebodd, alternativt har annan verksamhet funnits här. På 1860-talet stod Gymnastikhuset klart. Detta ligger i den östra delen av Klockan 1, alldeles intill den nu förundersökta ytan (se omslagsbild).

Tidigare arkeologiska undersökningar i närområdet

Det har inte tidigare utförts några arkeologiska undersökningar inom kvarteret. Vid de arkeologiska undersökningarna i det närbelägna kvarteret Dalkarlen i slutet av 1990-talet påträffades strandnära aktiviteter och en gränd från perioden 1300–1450. Denna hade gått från de mer höglänta delarna i söder ner till det mer låglänta området vid Motala ström i norr. Inför en planerad tomt- och bebyggelsereglering under 1500-talet och 1600-talets början utfördes omfattande markarbeten. Därefter anlades en hantverksbebyggelse från perioden cirka 1620 till 1650. Den förödande stadsbranden år 1655 ändade denna och enstaka spår kunde dokumenteras av den bebyggelse som växte fram i enhetlighet med den nya stadsplanen (Karlsson & Tagesson 2003).

Ytterligare arkeologiska undersökningar har genomförts i en annan del av kvarteret Dalkarlen under hösten 2012, bland annat fanns stratigrafiskt sammahållna lager från den första etableringen på platsen, från senmedeltid och framåt (för- och slutundersökningen utfördes av Arkeologikonsult AB, rapport i manus).

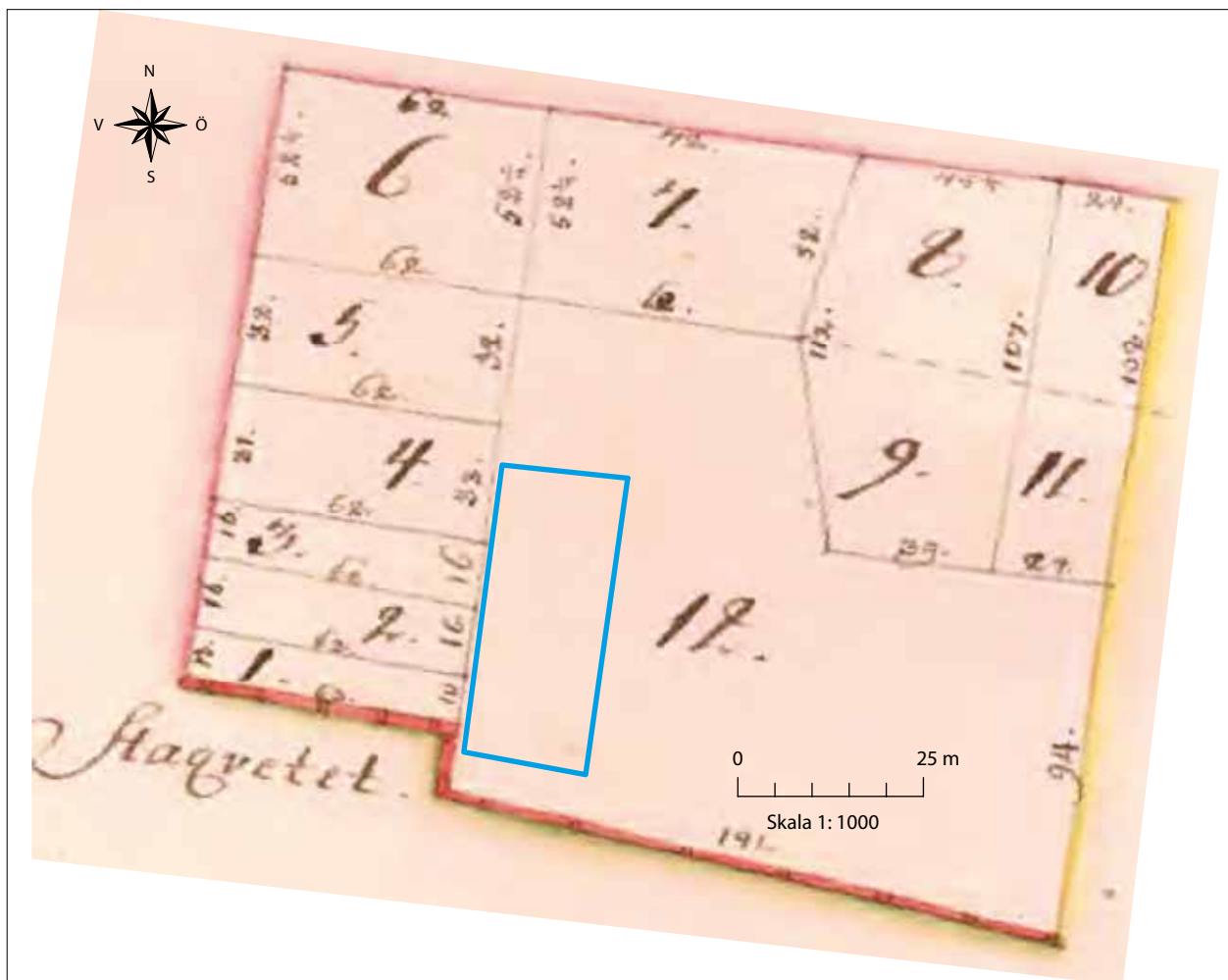

Fig 5. Detalj ur 1728 års karta (LSA D75-1:12). Efter utläggningen av den nya stadsplanen i mitten av 1600-talet införlivas hela kvarteret Klockan innanför stadens gräns och tullstaketet. Skala 1:1000.

I de närbelägna kvarteren Kopparkypen och Backen har omfattande arkeologiska förundersökningar gjorts 2005 och 2009 (Karlsson 2005 och Romedahl 2010). Vid bägge dessa undersökningar påträffades omfattande lämningar med bland annat bebyggelse från 1600-talets Norrköping.

Övriga arkeologiska undersökningar i Klockans grannskap är inte lika omfattande. I kvarteret Höjden, cirka 100 meter österut, skedde en mindre utgrävning år 2003, men inga äldre lämningar var bevarade (Feldt 2003). Utgrävningar har även genomförts i Dalsgatan 1988 och vid dessa påträffades bland annat olika konstruktioner och bebyggelse från 1500-talets slut och 1600-tal (Zerpe 1996). Södra gränsen för dessa undersökningar ligger drygt 60 meter åt nordost i förhållande till kvarteret Klockan 1. I Nygatan, cirka 150 meter åt sydost, gjordes på 1990-talet också en mindre undersökning (Lindgren-Herz 1998). Sammanfattningsvis visar undersökningarna i närområdet senmedeltid men området är framförallt utbyggt under 1600-talet.

Syfte och frågeställningar inför förundersökningen

Förundersökningens syfte och frågeställningar var att fastställa i vilken omfattning forn-lämningen finns bevarad inom exploateringsområdet.

I de fall som det var möjligt att konstatera arkeologiska lämningar sattes följande generella syften upp:

- Beskriva och tolka karaktären på påträffade lämningar.
- Beskriva lämningarnas utbredning och omfattning.
- Belysa deras sammansättning och komplexitet.
- Datera påträffade lämningar.

Inför förundersökningen ställdes följande frågeställningar upp:

- Finns det förhistoriska lämningar inom området?
- I det närliggande kvarteret Dalkarlen kunde aktiviteter från 1300–1500-talen fastställas. Finns det lämningar inom området som är äldre än 1600-talet?
- När etableras bruksverksamheten i området? Är det möjligt att se en tomtutläggning på platsen under 1600-talet?
- Finns det spår av de omgivande tomternas hantverk på tomten 12 (t ex avfall, gjutgropar)?
- Hur utnyttjades området före 1600–1700-talen? Finns det rester av äldre odling här, t ex åker eller trädgårdsmark?
- Finns det lämningar av en ”enklare” bebyggelse, vilken inte är beskriven i det skriftliga källmaterialet?
- Finns det rester av tullstaketet (”den lilla grästens muren”/stadens plank) på tomtens södra del?
- Finns det några spår av äldre vägar inom området?

Resultatet av den arkeologiska förundersökningen skulle dels ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför kommande beslut, dels ligga till grund för exploatörens vidare planering.

Metod och genomförande

Fältarbetet utfördes under sju ljusfattiga dagar i december år 2013. Personalstyrkan bestod av två arkeologer och en grävmaskinist. Den arkeologiska förundersökningen inleddes med en kart- och arkivgenomgång. De historiska kartorna är ögonblicksbilder för den enskilde lantmätaren men kartorna kan ibland även avslöja äldre tidsskikt, som exempelvis lägen för övergivna medeltida gårdar, förhistoriska gravar och även äldre tiders markanvändning och vägnät.

Inom undersökningsområdet togs sammanlagt fyra sökschakt upp, inom ett 700 m² stort område. Schakten var mellan 1,5–2 meter breda och vars yta sammanlagt uppgick till 127 m² (se fig 6). Schaktens lägen planerades för att täcka in ytan. För varje grävt schakt upprättades en schaktbeskrivning med uppgifter om schakten och de tillhörande kontexterna. I schakten grävdes de sentida fyllnadsmassorna bort med maskin. Därefter grävdes vissa utvalda ytor för hand ner till den orörda marken. Dessa ytor har mätts in och dokumenterats i Intrasis.

Arkeologiska kontexter undersöktes med en modifierad kontextuell metod. Fältdokumentationen gjordes både i digital och i analog form. Sektionsritningar upprättades för hand i skala 1:20. Vid den digitala dokumentationen i fält användes en RTK-gps. Denna dokumentation omfattade digital inmätning av schakt och arkeologiska kontexter samt en digital hantering av dokumentationen, såsom geografisk information, fynd, prover, digitala foton samt registrerade kontexter. Samtlig insamlad dokumentation registrerades i Riksantikvarieämbetets digitala dokumentationssystem Intrasis. All inmätning ägde rum i Sweref 99 TM. Avslutningsvis djupschaktades området i syfte att se till att inga äldre lämningar var överlagrade.

I fältarbetet analyserades resultaten i förhållande till rektifierade historiska kartor. Kolprov har ¹⁴C-analyserats på Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet (fig 10). Makrofossilprover har analyserats av Jens Heimdahl, RAÄ UV (bilaga 1). Vedartsanalys har utförts av Ulf Strucke, RAÄ UV (bilaga 2).

Fig 6. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med schakten och område med bevarade kulturlager inom det aktuella förundersökningsområdet markerade. Skala 1:400.

Resultat

I den norra delen av förundersökningsområdet fanns odlingslager och lager med spår efter metallhantverk, möjligen smide, från tidigmodern tid. Odlingslagren var upp till 0,60 meter tjocka längst i norr och de moderna fyllningsmassorna var upp till två meter tjocka. Den ursprungliga topografin har sluttat rejält och närmast stupat ner mot dagens strömfåra av Motala ström (Strömmen). I syfte att hitta den ursprungliga undergrunden valdes ett område ut att undersökas med hjälp av grävmaskin. Under de massiva fyllningsmassorna och odlingslagren fanns ett 0,60 meter tjockt lerlager. Lagret tycktes vattenpåverkat och innehöll kol. Under detta vidtog en renare silt. Av olika skäl, dels praktiska då grävmaskinens grävarm inte nådde längre, dels säkerhetsmässiga på grund av rasrisken, gick det inte att gå djupare för att förvissa sig om att den underliggande silten var påförd eller ursprunglig undergrund.

Den södra delen av undersökningsytan var till största delen urschaktad och moderna fyllningsmassor låg direkt på undergrunden. Utmed Nygatan, i tomtens södra begränsning, var marken urschaktad då det fanns moderna ledningsschakt, såsom elledningar, fjärrvärme och optokablar. Bortschaktningen av jord i den södra delen beror med största sannolikhet på att marken i norra delen av området upprepade gånger har terrasserats och fyllts ut både under 1600–1700-talet och senare. Jorden har använts för att jämna ut ytan. Till viss del har sannolikt även byggnationen av Gymnastikhuset påverkat den södra delen. Utöver detta fanns också flera fundament av huggna stenar.

Nedan följer beskrivningar över samtliga schakt och kontexter, se även fig 6.

Schakt 200

Djup: 0,35 m i söder, 1,10 i norr.

Area: 32 m².

Beskrivning: Schaktet som grävdes i nord-sydlig riktning var 1,50–2,50 meter brett och 14 meter långt. De sentida utfyllnadslagren var 0,35 meter tjocka i söder och upp till 1,10 meter i norr. I söder fanns ett 0,25 m tjockt odlingslager över den gula bottenleran. I norr låg utfyllnadslagren direkt på bottenleran. Det var kraftig sluttning mot norr i schaktets norra del. I schaktet fanns också två sentida stenfundament som bestod av huggna och kluvna stenar och betong. I nordväst-sydöstlig riktning ungefär mitt i schaktet fanns ett ledningsschakt.

Kontexter i schaktet

Id	Typ	Beskrivning	Storlek/tjocklek (m)
209	Utfyllnadslager	Grus, sand, lera.	0,35 i söder, 1,10 i norr
215	Odlingslager	Homogen, lerig humus.	0,25
226	Fundament	Kluven och huggen sten, betong.	Ej grävt
231	Fundament	Kluven och huggen sten, betong.	Ej grävt
237	Fundament	Kluven och huggen sten, betong.	Ej grävt

Fig 7. Foto över odlingslagren och det underliggande kulturpåverkade lerlagret. FOTO KARIN LINDEBLAD, UV ÖST.

Schakt 243

Djup: I väster var det 2,30 meter till orörd mark, i öster cirka 3,60 meter. Bottenleran var +18,60 m ö h i nordöstra hörnet.

Area: 23 m².

Beskrivning: Den ursprungliga markytan sluttar mot norr och öster. Schaktet som grävdes i öst-västlig riktning var cirka 2,5 meter brett och 11 meter långt. Djupet varierade mellan 2,30–3,60 meter. De översta 1,55–2 meterna utgjordes av asfalt, stenkross och andra fyllnads-lager av silt varvat med matjord och lera. Dessa lager tolkas ha lagts dit vid terrasserings-arbeten i samband med byggnationen av det intilliggande Gymnastikhuset på 1860-talet.

Under fyllnadslagren fanns ett lerlager med skärvsten och tegelpannor, som troligen utgjort en aktivitetssyta, en äldre marknivå. Under denna fanns två lager, sammanlagt en meter tjocka, vilka tolkats som olika generationer odlingsjord. Det yngre av dessa odlingslager innehöll fler fynd än det underliggande äldre. Fynden bestod bland annat av yngre rödgods, fajans, ben, glas, fönsterglas och flintgods. I det äldre lagret var fynden mer finfördelade och bestod mest av yngre rödgods och obrända ben. I botten fanns ett cirka 0,60 m tjockt lager av gul lera som innehöll kolbitar.

Kontexter i schaktet

Id	Typ	Beskrivning	Storlek/tjocklek (m)
266	Utfyllnadslager	Lera, sand, matjord.	2
284	Terrassering	Stenar, upp till 0,5 m, huggna/klivna, betong.	0,50
278	Tegellager	Tegelstenar och taktegel, en del av A266.	0,30
290	Stenpackning	Skärvsten, lera, taktegel.	Upp till 0,15
304	Odlingslager, yngre	Mörkbrun, humös, siltig lera med kol och tegelstänk. Lagret var homogent och innehöll bland annat yngre rödgods, fajans, ben, fiskben, glas, fönsterglas och vitt flintgods.	0,30–0,40
321	Odlingslager, äldre	Kompakt, homogen, ljusbrun lerig humus, kol och tegel. Fynd av rödgods och obrända ben.	0,60
1000088	Utfyllnadslager	Gul lera med strimmor av humus. Vattenpåverkat? Inslag av kol.	0,60

Schakt 352

Djup: Fyllnadsmassor 0,60 m i söder, 1,25 i norr.

Area: 60 m².

Beskrivning: Schaktet, som grävdes i nord-sydlig riktning, var 1,50–2,50 meter brett och 27 meter långt. De sentida utfyllnadslagren var 0,60 meter tjocka i söder och upp till 1,25 meter i norr. I söder låg de direkt på den gula bottenlimten, +21,25 m ö h. I den södra delen fanns inga kulturlager bevarade. De är borttagna för utfyllnad mot norr. I den norra delen av schaktet sluttar/stupar kulturlagret kraftigt mot norr. Slutningen började med en distinkt kant (1,25 meter under dagens markyta), där bottenleran stupade mot norr. Möjligen var den avgrävd.

Kontexter i schaktet

id	Typ	Beskrivning	Storlek/tjocklek (m)
367	Utfyllnadslager	Lera, silt, matjord.	0,60–1,25
381	Dike	Skålad form, äldre åkerdike?	0,15 m djupt, 0,40 m brett
390	Odlingslager	Homogent, kol, tegel.	Ej grävt
396	Lager, odling?	Skärvsten, trä, järnutfällningar.	0,20
500	Odlingslager, äldre	Homogent, sandig silt med humus.	Ej grävt

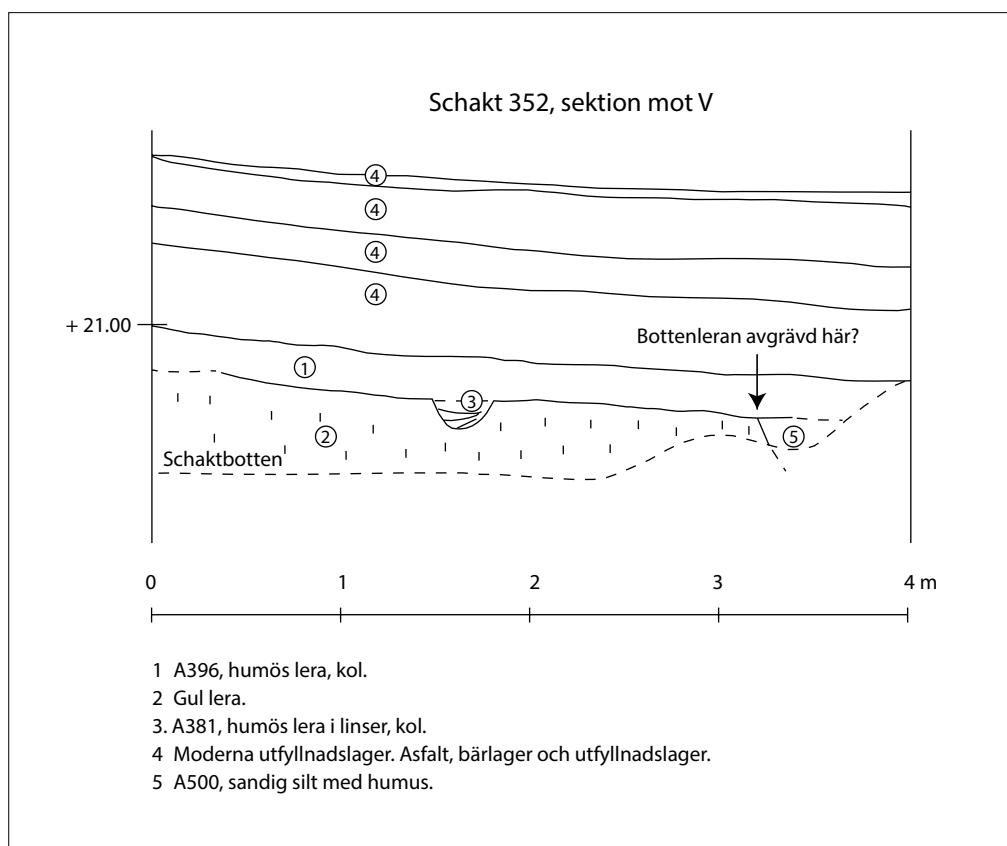

Fig 8. Sektionsritning i schakt 352.

Schakt 402

Djup: Fyllnadsmassor 0,60 m.

Area: 12 m².

Beskrivning: Schaktet som grävdes i öst-västlig riktning var 2,50 meter brett och 5,60 meter långt och anslöt i öster till schakt 352. De sentida utfyllnadslagrena var 0,60 meter tjocka.

Kontexter i schaktet

Id	Typ	Beskrivning	Storlek/tjocklek (m)
407	Utfyllnadslager	Grus, lera, sand.	0,60
411	Fundament	Kluven och huggen sten, betong.	Ej grävt
416	Odlingslager	Homogent, kol, tegel = A390.	Ej grävt

Resultaten från förundersökningen visar att det uppskattningsvis finns bevarade kultur- lager, i form av framför allt odlingsjord, inom drygt 300 m² med en tjocklek på upp till 1–1,50 meter (fig 6).

Fynd

Sammanlagt har 42 fyndposter registrerats från förundersökningen (se tabell bilaga 2). Den största andelen fynd utgjordes av keramik (22 fyndposter, 56 fragment). Keramikmaterialet kan generellt dateras till 1600–1700-tal och till viss del upp i 1800-talet. Tyngdpunkten verkar ligga i 1700-tal och tidigt 1800-tal. På grund av den ringa mängden är det svårt att närmare datera kontexterna de kommer från.

Den översiktliga keramiska analysen visar att den största delen andelen keramik är yngre rödgods (14 fyndposter, 41 fragment), följt av fajans (3 fyndposter, 5 fragment) och flintgods (3 fyndposter, 7 fragment), gult oxiderat lergods (1 fyndpost, 2 fragment) samt eventuellt ett fragment kakel.

Två föremål var av kopparlegering, en knapp och en knappnål. Knappen fanns i det yngre odlingslagret (A304) där även en benknapp påträffades. Knappnålen fanns i det lager som tolkats som en äldre markyta, en aktivitetstyta (A290).

Fem föremål är av glas, varav en fyndpost består av fönsterglas. Då fönsterglas var vanligt förekommande samlades de inte in utan den registrerade fyndposten får anses som en markör för förekomst av fönsterglas i lagret A396, det yngre odlingslagret. Detta gäller även föremål av järn, såsom spik och ett korroderat järnföremål i samma lager och A290.

Närheten till pipbruket Stjernen speglades inte i fyndmaterialet. Endast tre fyndposter av kritpipor har registrerats och dessa utgörs av skaftdelar och går således inte att bestämma närmare.

Övriga fyndposter bestod av brända och obrända ben.

Analys

Makrofossilanalys

Fem prover skickades in för makroskopisk analys. Analysen genomfördes av Jens Heimdahl, RAÄ UV Mitt. I detta avsnitt sammanfattas resultatet av analysen. För fullständigt analys-svar se bilaga 1.

Som redan nämnts ligger området på 1640-talet på stadsjordarna, alldeles utanför stadens plank eller mur. På 1700-talet har det blivit kvartersmark och år 1728 anges tomtmarken som "åker", vilket skiljer sig från andra odlingsstomter i staden. Vid samma tid benämner lantmätaren i de flesta fall dessa odlingsstomter som "trädgårdar". Under den arkeologiska förundersökningen noterades ett lite annorlunda innehåll i jordlagren än vad som observerats på jordar som tidigare tolkats som kålgårdar/trädgårdsodlingar i Norrköping. Lagren i kvarteret Klockan innehåller färre djurben och föremålen tycks mer fragmenterade. En av frågorna inför analysen var om jorden hanterats på något speciellt sätt, spadgrävd eller plöjd och om det, sammantaget med innehållet, kunde ge svar på om platsen varit åker där det odlats exempelvis säd eller om det har varit hushållsnära odling.

Det makroskopiska innehållet i proverna visar generellt på spår av gödning med stall-dynga, latrin och köksavfall samt jordförbättring med träflis och träkol. I två av proverna hittades också vilosporer till mossdjur som visar att jorden bevattnats. Sammantaget tyder detta på att odlingshorisonterna inom tomten hanterats på ett sätt som inte är typiskt för åkerjord. Gödning med latrin och hushållsavfall, kraftig jordförbättring och bevattning är snarare typiskt för hushållsnära odlingar av mindre typ. Innehållet av finfördelat ben i detta material var inte mindre än i andra typiska kålgårdshorisonter från Norrköping, men de grövre fraktioner som brukar hittas under fältarbetet saknas. Samtidigt omöjliggör detta inte att jorden också brukats som åkerjord – efter den mer hushållsnära fas vi ser spår av i innehållet. Detta skulle i så fall förklara varför materialet är så finfördelat i jorden.

Däremot finns nästan inga spår av odlingsväxter. Enda undantaget är fröer av akleja i ett av odlingslagren (A321) som visar att denna medicinal/prydnadsväxt odlats här. Förekomsten av akleja är intressant då det sällan hittas i det arkeologiska/makroskopiska källmaterialet från tidigmoderna städer. Däremot omtalas odling av blomma i det historiska källmaterialet (Heimdahl, mail 2014-01-27). Akleja odlades redan under medeltiden i klosterträdgårdar och användes mot en rad olika åkommor. Man trodde sig kunna bota skabb, mässling och kopper hos barn. Under senare tider användes även akleja som afrodisiakum. Vid invärtes bruk av akleja föreligger risk att förgiftas av blåsyra som är en giftig förening, vilken kan frigöras från fröna (Lindeberg et al., 1982). Det finns också en möjlighet att aklejan även odlats för prydnads skull (jfr Heimdahl & Vestbö Franzen 2009). Även andra kulturväxter påträffades, som fläder och äpple, men då dessa kärnor äts kan de också härröra från latrinmaterialet som påförts som gödning. Samtidigt finns naturligtvis möjligheten att vi ser spår efter en trädgård med fläder och apel samt planteringar av prydnadsväxter.

Vedartsbestämning och ¹⁴C-analys

Kol från botten av det stratigrafiskt äldsta lagret (A1000088) har vedartsbestämts till tall och har daterats till 242 ± 30 BP, d v s 1520–1960 cal AD (2 sigma, Ua-31417) (fig 9).

Dateringen blev mycket vid, cirka 400 år. Det mest troliga är att dateringen bör föras ner till mitten av 1600-talet. Då lagret som daterats ligger stratigrafiskt under det äldsta odlingslagret, där keramiken troligen går ner i 1600–1700-tal, utesluts de yngre intervallen. Man kan tänka sig att lagret kan representera spår efter ombyggnationen av staden till rutnätsstad efter branden år 1655.

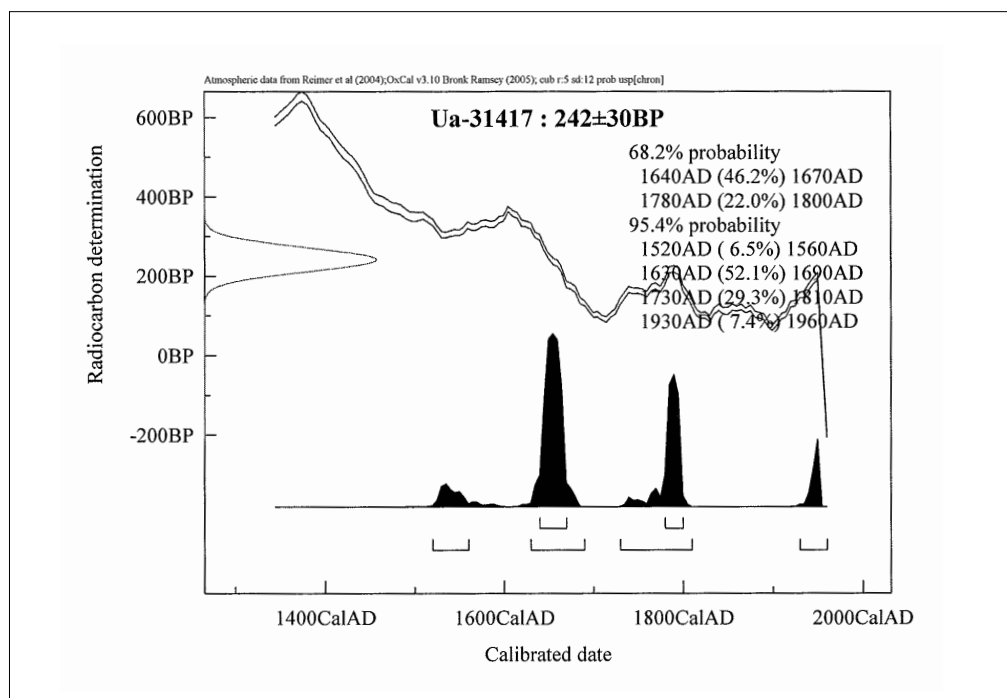

Fig 9. Graf över ¹⁴C-datering Ua-31417.

Åtgärdsförslag

Resultatet från denna förundersökning ska ligga till grund för beräkning av kostnader för eventuell arkeologisk slutundersökning, samt ligga till grund för länsstyrelsens vidare bedömning i ärendet.

Vid en exploatering av området föreslår vi en slutundersökning av områdets norra delar, en yta på cirka 300 m². Resultaten från denna förundersökning visar att det finns bevarade odlingslager, troligen trädgårdsodlingar och bostadsnära aktivitetsytor som lager med spår efter metallhantverk, möjligen smide, från 1600-talet och framåt (fig 6). I den norra delen fanns också en kant som brant sluttar norrut. Branten har allteftersom planats ut, fyllts upp och terrasserats i olika omgångar.

En undersökning av var, på vilken nivå, de orörda bottenlagren finns skulle vara intressanta i diskussionen om Norrköpings ursprungliga marknivå. Det har visat sig vara svårt att göra förhistoriska landskapsrekonstruktioner inne i staden då exempelvis ekonomiska kartan och fastighetskartans höjdkurvor baseras på den faktiska höjden och inte den ursprungliga marknivån (Nilsson 2003:428).

Ansökan om tillstånd enligt Lag (1988:950) om kulturminnen m m ställs till länsstyrelsen, som beslutar i ärendet.

Linköping i februari 2014

Katarina Sköld

Referenser

Litteratur

- Ahlberg, N. 2005. *Stadsgrundningar och planförändringar. Svensk stadsplanering 1521–1721*. Uppsala.
- Broberg, B. 1984. *Norrköping*. Medeltidsstaden 50. Stockholm.
- Carlsson, M. 2012. *Spår av det preurbana Norrköping. Lämningar från 1100-tal till 1700-tal i kvarteret Gamla Rådstugan*. Arkeologisk förundersökning. Rapport från Arkeologikonsult 2012:2504. Upplands Väsby.
- Carlson, M. & Runer, J. 2012. *Holländare, ryssar och tobak. Odling och bebyggelse inom kvarteret Ruddammen i Norrköping 1600–2010*. Särskild arkeologisk undersökning. Rapport från Arkeologikonsult 2012:2410. Upplands Väsby.
- Feldt, A-C. 2003. *Kv Höjden 15*. Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll. Östergötlands länsmuseum. Rapport 91:2003. Linköping.
- Hedvall, R. & Karlsson, P. m fl. 2013. *Stadsgårdar i Norrköpings norra utkant. 1600–1700-talsbebyggelse på Saltängen*. RAÄ 96, stadslager från historisk tid, Sveaparken, kvarteret Mässingen och Saltängen samt Rodgagatan motsvarande fastigheterna Saltängen 1:1, 1:6–11 och 1:17 i Norrköping, Östergötland. Rapport i manus.
- Heimdahl, J. & Vestbö Franzen, Å. 2009. *Tyska madens gröna rum*. Specialstudier till den arkeologiska undersökningen i kvarteret Diplomaten. Jönköpings länsmuseum.
- Helmfrid, B. 1965. *Norrköpings historia 2. Tiden 1568–1655*. Stockholm.
- Helmfrid, B. 1971. *Norrköpings stads historia 1568–1719. Tidsavsnittet 1655–1719*. Stockholm.
- Karlsson, P., Menander, H. & Heimdahl, J. 2006. *Kvarteret Konstantinopel. Omfattande profana medeltida lämningar i centrala Norrköping*. RAÄ 96, Norrköpings stad och kommun, Östergötland, Dnr: 422-1770-1999. RAÄ, UV Öst, Rapport UV Öst 2006:9. Linköping.
- Karlsson, P. & Tagesson, G. (red) 2003. I Tyskebacken. *Hus, människor och industri i stormaktstidens Norrköping*. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr 47. Linköping.
- Karlsson, P. 2005. *Delar av kvarteret Backen, Kopparkypen, & Bergskvadraten*. Arkeologisk undersökning, del 1. RAÄ, Rapport UV Öst 2005:63. Linköping.
- Larsson, E. 2013. *Kv Tulpanen 18*, Förundersökning Fornlämning Sankt Johannes RAÄ 96. Fastigheten Tulpanen 18. Sankt Johannes socken, Norrköpings stad och kommun. Östergötland. Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2013:22.
- Lindeberg, I. m fl. 1982. *Örtmedicin och Växtmagi*. Stockholm.
- Lindeblad, K. 2008. *Landskap och urbanisering. Östergötland ur ett centralortsperspektiv 700–1550*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr 74. Lund studies in historical archaeology 10. Linköping 2008.
- Lindgren-Hertz, L. 1998. *Gatuschakt i stadsdelarna Nordantill och Berg*. RAÄ, Rapport. UV Linköping 1998:16.
- Nilsson, P. 2003. Om boplatzlokalisering inom Bråbygdens hällristningsområden. Joakim Goldhahn (red). *Mellan sten och järn. Del II*. GOTARC. Serie C, Arkeologiska skrifter, Göteborg 2003.
- Romedahl, H. 2010. *Efterreformatoriska lämningar i kvarteret Kopparkypen*. Arkeologisk förundersökning, del 1 och 2. RAÄ, UV Öst Rapport 2010:10.
- Stibeus, M. 2011a. *Tidigmedeltida gravar och tidigmodern bebyggelse*. Kvarteret Laxen, Mjölaren och Vårdtornet. Arkeologisk förundersökning. UV Rapport 2011:86. Linköping.
- Zerpe, L. 1996. *Rapport arkeologisk undersökning i Dalsgatan, Norrköping, Östergötland*. RAÄ Avdelningen för arkeologiska undersökningar. UV Uppsala. 1996.

Övriga referenser

Stibeus, M. 2011b. Fastigheten Klockan 1. *Sammanställning av historisk användning och funktion*. S:t Johannes socken, Norrköpings stad och kommun. PM UV Öst 2011:22.

Administrativa uppgifter

Län: Östergötland
Landskap: Östergötland
Kommun: Norrköping
Plats: Kv Klockan 1
Fornlämning: RAÄ 96

Undersökningens mittpunkt: X6494564, Y568777
Koordinatsystem: Sweref 99TM

Riksantikvarieämbetet dnr: 3.1.1-03643-2013
Länsstyrelsen dnr: 431-11102-13
Länsstyrelsen beslutsdatum: 2013-11-28
Projektnummer: 12698
Intrasisprojekt: UV2013:212
Rapportnummer: 2014:50

Ansvarig arkeolog: Katarina Sköld
Personal: Karin Lindeblad

Beställare: Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig: Hyresbostäder i Norrköping AB

Undersökningstid: 2013-12-12–2013-12-20
Undersökningsområde: 700 m²
Undersökt yta: 127 m²

Arkivhandlingar: 1 sektionsritning, skala 1:20, foton med Unr 5348 förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), RAÄ, Stockholm.
Fynd: F1–48 förvaras på Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska uppdragsverksamheten (UV Öst) i väntan på beslut om fyndfördelning.

Bilaga 1. Makroskopisk analys

Makroskopisk analys av jordprover från FU av kv Klockan, Norrköping, Ög
Teknisk rapport

Jens Heimdahl, RAÄ, UV Mitt 2014-01-24

Bakgrund

Under den arkeologiska förundersökningen av kv Klockan, Norrköping, Östergötland, hösten 2013 togs fyra jordprover olika strata som antas bestå av äldre odlingshorisonter från efterreformatorisk tid. Området ligger på 1640-talet på stadsjordarna, på 1700-talet blir det blivit kvartersmark och år 1728 anges tomtmarken som "åker". Vid samma tid anger lantmätaren i de flesta fall dessa odlingsstomter som "trädgårdar" (inte i något fall "kålgårdar") och under den arkeologiska utgrävningen noterades ett lite annorlunda innehåll i horisonterna än vad som observerats på jordar som tidigare tolkats som kålgårdar i Norrköping. Jordarna innehåller färre djurben och föremålen tycks mer fragmenterade. Proverna avsåg analys av makroskopiskt innehåll med fokus på växtrester, och frågeställningen handlar om denna analys kan kasta något ytterligare ljus över dessa odlingar.

Metod och källkritik

Provtagningen genomfördes av arkeologerna under utgrävningen. Proverna innehöll torrvolymen om ca 2,5 liter jord per prov. I laboratoriet preparerades proverna genom flotation enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986) och våtsiktades med 0,25 mm maskvidd. Även den kvarvarande flotationsresten av tyngre minerogent material våtsiktades och genomsöktes efter artefakter. Efter floteringen samlades proverna upp och förvarades i vatten till dess de analyserades. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7–100 gångers förstoring. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben m m har eftersökts.

En brukad odlingsjord är en miljö i vilket ömtåligt organiskt material snabbt bryts ner, och mer motståndskraftigt material (t.ex. vissa fröer) med kan anrikas, men så småningom också bryts ner. Detta innebär att odlingsjordar med fortsatt odling, eller fortsatt biologisk aktivitet, generellt sett är dåliga miljöer för studier av forntida odling. Istället tenderar det organiska innehållet att spegla de senaste decenniernas vegetation och fröbank. De forntida odlingsspåren kan finnas kvar i motståndskraftigt material (som förkolnat material eller ben) men utan datering är detta omöjligt att skilja från modernare material. Om en odlingsjord begravs, t.ex. under fyllnadsmassor (som i detta fall), kan dock den biologiska aktiviteten avsevärt minska, i synnerhet om jorden samtidigt är vattenmättad. Detta kan leda till att odlingsjorden bevaras med det innehåll den hade när den begravdes, vilket, om det skett någorlunda när inpå odlingens avslutande, alltså speglar den avslutande, eller sista, odlingsfasen. Mer motståndskraftigt material (förkolnat material, ben och vissa fröer) kan vara tillsatta i äldre odlingsfaser, men detta är generellt sett svårbedömt. Däremot speglar många kulturväxter med stor säkerhet den sista odlingsfasen, eftersom många kulturväxtfröer är ömtåliga och känsliga för nedbrytning.

Analysresultat

I bifogade tabell har en del av materialet (det som inte är förkolnade fröer och frukter) kvantifierats enligt en grov relativ skala 1–3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1–5 st) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar. I tabellen presenteras förkolnade fröer med en asterisk (*) efter det latinska namnet samt med kommentaren ”förkolnat” efter det svenska namnet.

Diskussion

Proverna var överlag likartade till innehållet och diskuteras tillsammans. Bevarandegraden för makrofossilt material i odlingshorisonterna är mediokert, vilket här innebär att oförkolnat material i form av trä och hårdskaliga fröer som kan härröra från trädgårdsfasen finns kvar, men att mer mjukskaliga fröer börjat falla sönder och delvis blir omöjliga att identifiera. Fröer från flockblomstriga växter och andra arter är därför svåra att hitta i detta sammanhang. Dock finns exempel på fiskrester och enstaka oförkolnade fröer. I en eventuell framtida undersökning bör hänsyn tas till detta, och önskar man undersöka det botaniska materialet närmare bör detta ske i större jordvolymmer då innehållet generellt sett är fattigt.

Innehållet visar på spår av gödning med stalldynga (starr) och latrin (kombination av hallon och smultron) och köksavfall (fisk- och djurben samt förkolnade sädeskorn), samt jordförbättring med träflis och träkol. I två av proverna hittades också vilosporer till mossdjur som visar att jorden bevattnats. Sammantaget tyder detta på att odlingshorisonterna inom tomten hanterats på ett sätt som inte är typiskt för åkerjord. Gödning med latrin och hushållsavfall, kraftig jordförbättring och bevattning är snarare typiskt för hushållsnära odlingar av mindre typ. Innehållet av finfördelat ben i detta material var inte mindre än i andra typiska kålgårdshorisonter från Norrköping, men kanske saknas de grövre fraktioner som hittas under fältarbetet? Samtidigt omöjliggör detta inte att jorden också brukats som åkerjord – före eller efter den mer hushållsnära fas vi ser spår av i innehållet. Om jorden t.ex. plöjts istället för att spadgrävas så skulle detta kunna förklara varför materialet är så finfördelat i jorden.

Däremot finns nästan inga spår av odlingsväxter. Enda undantaget är fröer av akleja i L321 som visar att denna medicinal/prydnadsväxt odlats här. Även andra kulturväxter påträffades, som fläder och äpple, men då dessa kärnor ätes kan de också härröra från latrinmaterialet som påförts som gödning. Samtidigt finns naturligtvis möjligheten att vis ser spår av en trädgård med fläder och apel samt planeringar av prydnadsväxter.

Referenser

Wasylikowa, K. 1986. Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571–590.

Klockan FU			PM	349	346	350	235
			A/L	304	290	321	215
			Kontext	Yngre odling, norr	Taktegellagret, lera	Äldre odling, norr	Odling, söder
			Volym/l	2,4	2,3	2,5	2,1
Växtrester	Träflis		•••	•••	•••	•••	•••
	Träkol		••	••	••	••	•••
	Granbarr		•				
	Standelar örter			•			
	Rottrådar		•••	•••	•••	•••	•••
Hantverk/bygg	Spik					•	
	Fönsterglas		•				
Anemalier	Mossdjur (<i>Cristatella</i> sp.)			•	•		
Köksavfall	Ben		•	•	•	••	
	Brända ben						•
	Fisk		••	•	••	••	
Summa antal fröer/frukter			129	132	50	85	
Äng	Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -typ	1	1	1		
	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -typ	1	1	4		
Ruderatväxter/ogräs	Vildpersilja	<i>Aethusa cynapium</i>					1
	Ullig kardborre	<i>Arctium tomentosum</i>			2		
	Gatmålla-typ	<i>Atriplex patula</i>			6		
	Svinmålle-typ	<i>Chenopodium album</i> - type	68	64	20	38	
	Blå-/Rödmålla	<i>Chenopodium glaucum/rubrum</i>	31				
	Revormstörel	<i>Euphorbia helioscopia</i>	1	1			
	Bolmört	<i>Hyoscyamus niger</i>				1	
	Vitplister	<i>Lamium album</i>				8	
	Gatkrassning	<i>Lepidium ruduerale</i>			14		
	Bitterpilört	<i>Persicaria hydropiper</i>			1		
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>			19		
	Krusskräppa	<i>Rumex cf. crispus</i>			6		
	Våtarv	<i>Stellaria media</i>			3	1	
	Penningört	<i>Thlaspi arvense</i>				1	
	Brännässla	<i>Urtica dioica</i>	1	2	1		
Eternässla	<i>Urtica urens</i>			1			
Insam	Smultron	<i>Fragaria vesca</i>	2	3	3		
	Hallon	<i>Rubus idaeus</i>	22	5	7	31	
Odlade	Akleja	<i>Aquilegia vulgaris</i>				2	
	Skalkorn (förkolnat)	<i>Hordeum vulgare</i> ssp. <i>vulgare</i> *	2	1			1
	Äpple	<i>Malus domestica</i>			2		
	Fläder	<i>Sambucus nigra</i>				1	14
	Viol (ospec.)	<i>Viola</i> spp.				1	

Bilaga 2. Fyndlista

Fnr	Typ	Material	Sakord	Antal	Vikt	Kontext	Anmärkning
1	Spik	Järn	Spik	2	27	304	Ej tillvaratagen
2	Fajans	Keramik	Fajans	2	11	304	Blåvit dekor
3	Fajans	Keramik	Fajans	1	0	304	Lila dekor
4	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	14	77	304	Gulbrun glasyr, vit engobe
5	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	7	24	304	Klargrön glasyr
6	Gult oxiderat lergods	Keramik	Kärl	2	17	304	–
7	Bronsknapp	CU-leg	Knapp	1	0	304	–
8	Glas	Glas	Butelj	1	21	304	Damejanne?
9	Flintgods 1800-tal	Keramik	Kärl	2	4	304	Svart dekor
10	Vitt flintgods	Keramik	Kärl	4	4	304	–
11	Benknapp	Ben	Knapp	1	3	304	–
12	Obrända ben	Ben	Avfall	7	24	304	–
13	Kritpipa	Vitlera	Skaft	2	5	304	Kritpipa, skaft
14	Slagg	Slagg	–	1	0	304	Blått förglasat, masugnsslagg?
15	Bränt ben	Ben	Avfall	1	0	304	–
16	Yngre rödgods	Keramik	Kakel?	1	2	304	Mörkt brun glasyr
17	Glas	Glas	Kärl	1	15	290	Sen, 1800-tal?
19	Glas	Glas	Flaska	1	11	290	Liten glasflaska
20	Fajans	Keramik	Fajans	2	5	290	Lila dekor
21	Kritpipa	Vitlera	Skaft	1	0	290	Kritpipa, skaft
22	Nål	CU-leg	Föremål	1	0	290	Knappnål
23	Kritpipa	Vitlera	Skaft	1	2	215	Kritpipa, skaft
24	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	1	2	215	Vit engobe
25	Flintgods	Keramik	Kärl	1	1	215	–
26	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	2	15	215	–
27	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	1	13	215	–
28	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	3	48	321	–
29	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	1	8	321	Vit engobe
30	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	1	3	321	–
31	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	1	7	321	–
32	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	1	17	321	Tjockt gods
33	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	1	7	321	Oglaserat
34	Obrända ben	Ben	Avfall	5	27	321	–
35	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	1	30	396	–
36	Korroderat järn	Järn	Föremål	3	88	396	–
37	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	6	33	396	–
38	Yngre rödgods	Keramik	Kärl	1	3	396	–
39	Glas	Glas	Kärl	1	2	396	–
40	Glas	Glas	–	2	2	396	Fönsterglas
41	Obrända ben	Ben	Avfall	2	5	396	–
42	Bränt ben	Ben	Avfall	2	1	396	–

Bilaga 3. Vedartsanalys

Ulf Strucke, RAÄ, UV Mitt

Analysprotokoll

Landskap: Östergötland Socken: Norrköpings stad

Fastighet: Kv Klockan 1 RAÄ nr: 96

Kategori: –

AnalysId 11452

Anläggning: – Provnr: PK351

Vikt (g): 0,3 Analyserad vikt (g): 0,3

Fragment: 5 Analyserat antal: 5

Art: Tall Antal: 5

Material: Träkol

Kommentar: Kärnved

RIKSANTIKVARIÄMBETET